

ข้อถกเถียงว่าด้วยสิทธิการอุปสมบทภิกษุณีในสังคมไทย
An Argument on the Right of Women
in Ordination of Bhikkhunis in Thai Society

¹พระสุภาพร เตชธโร และ ²อนันต์ รัศมี

¹Pra Suphokorm Tachacharo and ²Ananta Rasmee

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

²มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

¹Mahaculalongkornrajavidyalaya University, Thailand

²Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand.

¹chanathip1911@hotmail.com, ²Ananta@cpru.ac.th

Received February 19, 2020; Revised March 2, 2020; Accepted May 14, 2020

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “ข้อถกเถียงว่าด้วยสิทธิการอุปสมบทภิกษุณีในสังคมไทย” เป็นการชี้ให้เห็นถึงการเรียกร้องการบวชของภิกษุณีไทยต่อมติมหาเถรสมาคมที่ห้ามภิกษุสงฆ์ไทยให้การอุปสมบทแก่สตรีเป็นภิกษุณีด้วยเหตุผลทางการสืบสายกำเนิดของภิกษุณีที่ขาดตอน และกฎบัญญัติทางพระธรรมวินัยในฝ่ายเถรวาท จึงเกิดการเรียกร้องความชอบธรรมในการอุปสมบทด้วยเหตุผลตามหลักสิทธิมนุษยชน หลักสตรีนิยมแนวเสรี (Liberal Feminism) สิทธิในการบรรลุธรรมและสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อความชอบธรรมและสิทธิในการอุปสมบทของภิกษุณีในประเทศไทยให้ได้รับการยอมรับในทางกฎหมายและฐานะในการอุปสมบทที่ถูกต้องดังตามพื้นฐานแห่งข้อบัญญัติที่มีผลในด้านต่างๆทางกฎหมาย

คำสำคัญ : อุปสมบท, ภิกษุณี, สิทธิเสรีภาพ, สิทธิมนุษยชน, สตรีนิยมแนวเสรี, การบรรลุธรรม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ.

Abstract

This article titled “an argument on the right of women in ordination of Bhikkhunis in Thai society” indicating the request for ordination of Thai women against the resolution of The Sangha Supreme Council of Thailand preventing Thai Buddhist monks to ordain women to be Bhikkhunis for the reason that Bhikkhunis line of origin was eliminated and according to the present Theravada discipline. Request for righteousness in the ordination has been raised in accordance with human rights, liberal feminism, right to enlightenment, and right and liberty in the constitution. The request for the right to be ordained of Bhikkhunis in Thailand should therefore be legitimately and righteously accepted.

Keywords: Ordination, Bhikkhunis, Right and Liberty, Human Rights, Liberal Feminism, Enlightenment, Constitution

บทนำ

พระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาสากศาสนาหนึ่งที่มีผู้นับถือมากเป็นลำดับที่ 3 ของโลก ด้วยจำนวนประชากรมากกว่า 1.1 พันล้านคนทั่วโลก ในประเทศไทยมีจำนวนผู้นับถือมากถึง 95% จำนวนของประชากรทั้งหมดที่มีอยู่ โดยในจำนวนผู้นับถือพุทธศาสนานั้นมีพระภิกษุมากถึง 1.8 แสนรูป นอกนั้นเป็น อุบาสก อุบาสิกา เป็นหลัก ซึ่งสมัยพุทธกาลนอกจากกลุ่มผู้นับถือที่กล่าวมาแล้วข้างต้นยังปรากฏมี ภิกษุณีสงฆ์รวมอยู่ด้วย จึงจะถือได้ว่าครบถ้วนตามหลักพุทธบริษัท 4 ในพุทธศาสนา แต่ปัจจุบัน ในฝ่ายเถรวาทภิกษุณีสงฆ์ได้สาบสูญขาดการสืบเนื่องไปจากพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยการสังคายนาครั้งที่ 4 เพียงปรากฏเพียงฝ่ายมหายานที่มีการสืบทอดอุปสมบทต่อกันมาอย่างไม่ได้ขาดสูญ จึงพบเห็นภิกษุณีเหล่านี้ได้ในประเทศจีน เกาหลี ญี่ปุ่น ไต้หวัน เวียดนาม เป็นต้นในปัจจุบัน

ในประเทศไทยจากประวัติศาสตร์พบว่าพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 236 จากการนำมาของพระสมณทูตที่ออกไปเผยแผ่ในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชที่ส่งออกไป 9 สาย และในนั้นได้มีพระ 2 รูป ชื่อพระโสณะและพระอุตตระที่เดินทางมาเผยแผ่พุทธศาสนาในแถบนี้ จนเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ และด้วยหลักฐานที่กล่าวมานี้ไม่ปรากฏหลักฐานการเข้ามาหรือมีพระภิกษุณีปรากฏอยู่เลย ดังนั้นจึงถือเป็นการขาดสูญของภิกษุณีในประเทศไทยที่ใช้ในการอ้างโต้แย้งการมีอยู่ของภิกษุณีเสมอมา ทั้งฝ่ายเถรวาทยังพระธรรมวินัยที่เคร่งครัด ผิดกับครั้งในสมัยพุทธกาลที่สตรีเข้าอุปสมบทเป็นภิกษุณีที่ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อน เช่น กรณีพระนางปชาบดีอุปสมบทภิกษุณีรูปแรกในพระพุทธศาสนาที่อุปสมบทด้วยเพียงการยอมรับครุธรรม 8 ประการ จากพระพุทธเจ้าเท่านั้นก็สำเร็จเป็นภิกษุณี แต่หลังจากนั้นมาพระพุทธเจ้าได้มอบหมายให้ภิกษุสงฆ์เป็นผู้รับภาระในการอุปสมบทจึงทำให้การอุปสมบทภิกษุณีมีความซับซ้อนเกิดขึ้น

โดยผู้ที่อุปสมบทนั้นจะต้องผ่านการเป็นสิกขมานารักษาสิกขาบท 6 ข้อเป็นเวลา 2 ปี ยิ่งทำให้การอุปสมบทยากขึ้นนั่นเอง ด้วยเหตุนี้การอุปสมบทภิกษุณีในประเทศไทยจึงไม่มีทางที่จะเกิดขึ้นได้ทั้งทางกฎหมาย จารีต คติความเชื่อและพระธรรมวินัย ส่งผลให้เกิดการเรียกร้องสิทธิในการอุปสมบทของภิกษุณีเกิดขึ้นในสังคมไทย ด้วยเพราะในปัจจุบันมีภิกษุณีสงฆ์ได้เกิดมีขึ้นมาจากการที่ รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (พระภิกษุณีธัมมันทา) ได้อุปสมบทเป็นภิกษุณี เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2546 ที่ประเทศศรีลังกาเป็นภิกษุณีเถรวาทรูปแรกในสายสยามวงศ์ในไทยก็ว่าได้ ซึ่งภายหลังในการออกบวชแล้วพระภิกษุณีธัมมันทา ก็ได้เริ่มเรียกร้องเคลื่อนไหวทั้งในประเทศและต่างประเทศในการรื้อฟื้นภิกษุณีสงฆ์ให้เป็นเรื่องที่ถูกต้องในพระธรรมวินัยและให้ได้รับการยอมรับจากเถรสมาคมในประเทศไทย จากเหตุผลที่ว่า “พระภิกษุณีสงฆ์นั้นได้เกิดมีขึ้นอยู่แล้วในสมัยพุทธกาล โดยพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้อนุญาตให้ผู้หญิงบวชเป็นภิกษุณี ภิกษุณีสงฆ์จึงเป็นองค์ประกอบของพุทธบริษัท 4 ที่พระพุทธองค์ประดิษฐานไว้ ด้วยเหตุที่พระพุทธองค์ทรงยืนยันว่าผู้หญิงสามารถบรรลุธรรมได้เช่นเดียวกับผู้ชายและพระพุทธเจ้าก็ยังตรัสว่าภุคฺคิสาภิกษุณีทั้งชายและหญิง สามารถปฏิบัติจนถึงซึ่งความหลุดพ้นได้เช่นเดียวกัน หากแต่ชีวิตการบวชนั้นเป็นชีวิตที่ประเสริฐกว่าอย่างอื่น และเป็นทางลัดตัดตรง ช่วยให้ผู้หญิงได้ละวางความยึดติดทางโลก ให้น้อยลง วิธีการบวชจึงเป็นการสร้างให้ชีวิตเรียบง่าย เอื้อประโยชน์ในการปฏิบัติได้ดี ดังนั้นในภวายัตวในพระพุทธศาสนา ยังทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เป็นอย่างดี ด้วยศรัทธาจากหัวใจ ที่พร้อมปฏิบัติด้วยความมุ่งมั่นและตั้งอกตั้งใจอย่างดีที่สุด ด้วยความกตัญญูต่อศาสนาแห่งพระพุทธเจ้า อีกประการในพุทธบริษัท 4 ภิกษุณีสงฆ์นั้นเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าประทานไว้ให้แก่ลูกผู้หญิงและพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงมอบหมายให้ ดูแลในการสืบสานพระพุทธศาสนาร่วมกัน” ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อร่วมเติมเต็มพุทธบริษัท 4 ดังนั้นเมื่อในพ.ศ.2556 จึงได้เริ่มก่อตั้งเครือข่ายภิกษุณีสงฆ์ไทย ทั้งยังยกสิทธิความชอบธรรมในด้านต่างๆมาเป็นเหตุผลในการอ้าง เพื่อเรียกร้องสิทธิความชอบธรรมในการอุปสมบทเป็นภิกษุณีสงฆ์ในประเทศไทย

เหตุผลในการอุปสมบทภิกษุณีในประเทศไทย

1. อ้างความชอบธรรมการอุปสมบทภิกษุณีตามหลักสิทธิมนุษยชน

โดยความเชื่อในสิทธิความชอบธรรมการอุปสมบทภิกษุณีตามหลักสิทธิมนุษยชน ที่อยู่บนฐานคิดว่า มนุษย์ทุกคนบนโลกน่าจะมีสิทธิเท่าเทียมกันที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดและเป็นสากล ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติชนชาติ ประเทศ เพศ ผิวพรรณ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม สติ ปัญญา ความสามารถ ฐานะทางเศรษฐกิจที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี มีอิสระ เสรีภาพ เสมอภาค มีชีวิตที่ดี มีสิทธิแสวงหาวัตถุปัจจัยมาดำรงชีพได้รับการยอมรับจากสังคมและการปฏิบัติจากรัฐอย่างเหมาะสม ดังนั้นในการอุปสมบทภิกษุณีถือเป็นสิทธิอันพึงทำได้ตามหลัก ความหมายของ

สิทธิมนุษยชนหรือ Human Rights ที่ให้สิทธิความเป็นมนุษย์หรือสิทธิในความเป็นคนเป็นของทุกคนเท่าเทียมกันไม่ว่าจะมีเชื้อชาติ แล่งกำเนิด เพศ อายุ สีผิวหรือฐานะการเข้าถึงสิทธิอันพึงกระทำได้ สิทธิตามธรรมชาติที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด คนทุกคนมีสิทธิในความเชื่อ มโนธรรมหรือลัทธิทางศาสนามีเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก ซึ่งสิทธิมนุษยชนเหล่านี้ได้เขียนรับรองไว้ในกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมายหรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยได้ทำไว้กับประเทศต่างๆทั่วโลก ซึ่งเหตุผลดังกล่าวนี้ ดร.สุธาดา เมฆรุ่งเรืองกุล ผู้ประสานงานเครือข่ายคนไทยส่งเสริมและเติมเต็มพุทธบริษัท 4 ภิกษุณีธัมมนันทาเจ้าอาวาสวัดทรงธรรมกัลยาณีและผศ.ดร.ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก กล่าวอ้างเรื่องสิทธิมนุษยชนในการมีสิทธิอุปสมบทภิกษุณีว่า (ถอดเทปรายการ ตอบโจทย์ ไทยพีบีเอส:2557) “ในการบวชภิกษุณีนั่นควรให้สิทธิในการบวชชอบธรรมหลักความชอบธรรมในรัฐธรรมนูญตามมาตรา 37 ที่บัญญัติว่า“บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นการปฏิบัติกษัตริย์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” ดังนั้นในการอุปสมบทภิกษุณีจึงไม่ถือว่าเป็นการขัดแย้งหรือก้าวล่วงคำสั่งใดของสมเด็จพระสังฆราชที่ได้ประกาศไว้เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2471 ในการพิจารณากรณีการบวชภิกษุณี ในการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญในมาตรา 37 ดำเนินการให้เกิดการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535 ในมาตรา 5 ทวิ ว่าด้วยเรื่องคณะสงฆ์อื่นที่ควรระบุน ซึ่งกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะได้ร่วมกับเครือข่ายส่งเสริมสถานภาพทางกฎหมายของภิกษุณีสงฆ์เพื่อเติมเต็มพุทธบริษัท 4 และคณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนเพื่อขับเคลื่อนเรื่องความชอบธรรมในการอุปสมบทภิกษุณีที่ถูกต้องตามสิทธิมนุษยชนนี้ต่อไป

2. อ่างการอุปสมบทภิกษุณีตามสตรีนิยม (Liberal Feminism)

เป็นการอ้างเหตุผลสิทธิในการอุปสมบทภิกษุณีว่ามนุษย์ควรให้ความเท่าเทียมกันทางเพศ เรียกร้องโอกาสที่เท่าเทียมในการทำสิ่งต่างๆทั้งฐานะ หน้าที่ สิทธิ การเข้าถึง การยอมรับอย่างไม่มองความเลื่อมล้ำเพศเป็นประเด็นในการขัดขวาง แบ่งแยก กดขี่ จำกัด ในการเข้าถึง (วารุณี ฐิริสินสิทธิ,2545:10) ดังนั้นด้วยเหตุผลตามหลักสตรีนิยม จึงไม่ควรที่จะห้ามไม่ให้ภิกษุณีอุปสมบทได้ในประเทศไทย เพราะขัดต่อแนวคิดในสิทธิสตรีนิยม ซึ่งมีภิกษุณีสุโพธา จากวัดทรงธรรมกัลยาณีอาราม จังหวัดนครปฐมที่กล่าวว่าถึงการอุปสมบทภิกษุณีตามสตรีนิยมว่า“ภิกษุณีไม่ใช่ไดโนเสาร์หมดลงก็รื้อฟื้นใหม่ขึ้นมาใหม่ได้ เพราะในศาสนาพุทธนั้นเป็นศาสนาเดียวในโลกที่มองมนุษย์ทั้งสองเพศคือหญิงและชายเสมอภาคเท่าเทียมกันและในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าก็ได้ทรงมีพุทธานุญาตให้ภิกษุบวชสตรีเป็นภิกษุณีได้ จนกระทั่งเมื่อมีภิกษุณีในสังฆะแล้วมีเสียงเรียกร้องถึงปัญหาความไม่สะดวกในการบวชสตรีเป็นภิกษุณีพระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้ภิกษุณีสงฆ์บวชสตรีก่อนได้จากนั้นเมื่อบอกสอนธรรมะจนลึกซึ้งแล้วจึงไปบวชอีกครั้งกับภิกษุที่

เรียกว่าการบวชโดยสงฆ์สองฝ่าย ดังนั้นจึงมีการรื้อฟื้นภิกษุณีอีกครั้งในสังคมชาวพุทธที่ประเทศศรีลังกาจึงเกิดขึ้นด้วยเหตุนี้ แต่ในสังคมไทยกลับมีวาทกรรมที่แสดงว่าผู้หญิงไม่สามารถบวชเป็นพระได้หรือไม่สมควรบวชเป็นภิกษุณี หรือภิกษุณีหมดสายไปแล้วไม่อาจรื้อฟื้นขึ้นมาได้อีกนั้นล้วนเป็นการตีความพระไตรปิฎกใหม่โดยการอ่านพระไตรปิฎกแบบครึ่งๆกลางๆ หรือไม่แตกฉานหรือไม่ก็อ่านแล้วอธิบายความตามความเข้าใจของตนเอง โดยไม่สนใจเจตนาดั้งเดิมของพระพุทธเจ้าที่ได้ทรงมีพระบัญญัติและพุทธานุญาตไว้แล้ว” ซึ่งภิกษุณีสุโพธายังตั้งคำถามไว้ว่า ในโลกนี้มีคนอยู่สองประเภท คือประเภทหนึ่ง “เห็นปัญหาในทุกทางออก” และอีกประเภทหนึ่ง “เห็นทางออกในทุกปัญหา” ดังนั้นเรื่องการออกบวชเป็นภิกษุณีสงฆ์ของผู้หญิงเป็นสิ่งที่กระทำได้แม้จะยุ่งยากลำบากมากกว่าการบวชเป็นภิกษุของเพศชาย โดยอย่าเพ่งมองเพศในการสร้างขีดกั้นสิทธิ หรือการสร้างวาทกรรมต่างๆนาๆ เพื่อที่จะขัดขวางกีดกันมิให้ผู้หญิงได้เข้าถึงธรรมชั้นสูงๆ ยิ่งๆขึ้นไป หากสังคมไทยมีภิกษุณีก็จะเป็นทางเลือกให้กับพุทธศาสนิกชนและลดการผูกขาดการอธิบายพระธรรมโดยพระผู้ชายฝ่ายเดียว (<http://en.wikipedia.org/wiki/Feminism> สืบค้น 25 พฤษภาคม 2560).

3. การอุปสมบทภิกษุณีโดยการอ้างสิทธิในการบรรลุลิขธรรม

จากการสืบค้นเอกสารพระไตรปิฎกจะพบว่า ในการบรรลุลิขธรรมของสตรีหรือผู้หญิงนั้นภายใต้หลักพระพุทธศาสนามีอิสระและพร้อมที่จะเข้าถึงความเพียรในการบรรลุลิขธรรมได้อย่างเท่าเทียมกับผู้ชายไม่มีข้อกีดกัน (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2528 :1) เพราะหลักพระพุทธศาสนาถือว่าสรรพสัตว์ทั้งปวงมีความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมชาติ (สามัญลักษณะ) ที่ทุกสิ่งจะต้องได้รับเสมอเหมือนกัน ดังนั้นพุทธศาสนาไม่ได้แบ่งชั้น วรรณะ เพศ วัย ชาติ ศาสนาใด ในการเข้าถึงการบรรลุลิขธรรม มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะพัฒนาจนหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ ตามความรู้ความสามารถที่ตนปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย เด็กหรือผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่นกรณีนางวิสาขาเมื่ออายุได้ 7 ขวบ พร้อมด้วยเพื่อนหญิง 500 คน แวดล้อมด้วยทาสี 500 คนไปต้อนรับพระศาสดาพระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมให้เหมาะแก่พื้นเพอัธยาศัยของเด็กเมื่อจบเทศนาเด็กหญิงวิสาขา พร้อมกับบริวารทั้งหมดได้บรรลุโสดาปัตติผลนางวิสาขาได้เป็นพุทธสาวิกาดังแต่นั้นเป็นต้นมา (สง่า หล่อสำราญ, 2540:46) หรือกรณีพระนางมหาปชาบดีโคตมี ผู้หญิงที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เป็นภิกษุณีองค์แรกที่ได้บรรลุลิขธรรมเป็นพระอรหันต์และยังมีภิกษุณี 500 รูป สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลตามสมควรแก่อุปนิสัย หลังจากได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระนันทเถระ ในนันทโกวาทสูตร มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ แม้แต่กรณีการตั้งเอตทัคคะฝ่ายพระภิกษุณีขึ้นจากพระพุทธเจ้า เช่น เหมาไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะว่าเป็นผู้เลิศกว่าบรรดาภิกษุณี ผู้มีปัญญามาก นางปฐาจาราภิกษุณีหลังจากสูญเสียสามี ลูกทั้งสอง บิดามารดาแล้ว กลายเป็นคนบ้า ด้วยพุทธานุภาพ นางกลับได้สติ พระพุทธองค์ทรงเทศนาโปรดจนได้บรรลุโสดาปัตติผล ภายหลังจึงขอบรรพชาแก่พระบรมศาสดา ต่อมาได้บรรลุพระอรหันต์พร้อม

ด้วยปฏิสัมพันธ์ 4 และตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะว่า เป็นเลิศกว่าภิกษุณีผู้ทรงพระวินัย (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2544 :141)

เพราะฉะนั้นในการจะตัดสินสิทธิการอุปสมบทภิกษุณีเพราะไม่สามารถเข้าถึงธรรมหรือบรรลุตระกูลได้ก็ไม่ได้เห็นว่าจะมีความขัดแย้งแต่อย่างใด ที่จะไม่ให้ภิกษุณีอุปสมบทได้ ที่เห็นตัดสินสิทธิก็คงมีเพียงแค่การมิให้สตรีหรือภิกษุณีนั่นเป็นเป็นศาสดาหรือพระพุทธเจ้าได้ ซึ่งในพระสูตรต้นตูปีก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ ได้ระบุไว้ว่า สตรีไม่สามารถเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระเจ้าจักรพรรดิ ท้าวสักกะ มาร พรหม โดยระบุว่า “ย่อมรู้ชัดว่า ข้อที่มีฐานะ มิใช่โอกาส คือสตรีพึงเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้นมิใช่ฐานะที่จะมีได้และรู้ชัดว่าข้อที่เป็นฐานะมิได้แล คือบุรุษพึงเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นที่มีได้” อย่างไรก็ตามก็ตัดสินที่หลายก็ขอเพียงแค่สิทธิการอุปสมบทเป็นภิกษุณีแค่นั้นเป็นหลัก (ม.อ.19/245/138)

4. การอุปสมบทภิกษุณีตามสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ในปัจจุบันการบัญญัติกฎหมายไทยจะต้องมีความสอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญ ซึ่งในเรื่องนี้ ดร. สุธาดา เมฆรุ่งเรืองกุล กรรมการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านความเสมอภาคระหว่างเพศสะท้อนมุมมองในด้านของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญและในด้านของบทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญที่กำหนดข้อผูกพันของรัฐและพลเมืองต่อการเคารพใน “สิทธิและเสรีภาพ” กำหนด “การให้ความคุ้มครองสิทธิ” ในการนับถือศาสนาของบุคคลที่มีถึง 9 มาตรา ประกอบด้วย มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง มาตรา 5 ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศหรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ และตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่อง (1) ถิ่นกำเนิด (2) เชื้อชาติ (3) ภาษา (4) เพศ (5) อายุ (6) ความพิการ (7) สภาพทางกายหรือสุขภาพ (8) สถานะของบุคคล (9) ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม (10) ความเชื่อทางศาสนา (11) การศึกษาอบรมหรือ (12) ความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม มาตรา 37 บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือ

ปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มาตรา 70 บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ มาตรา 79 รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านานและศาสนาอื่น ทั้งต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการทำกิจกรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ (4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนาและเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ (ถอดเทปการเสวนาเรื่อง สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ กรณีศึกษาภิกษุณี, 2555)

ดังนั้น จึงมีการนำเสนอประเด็นการรองรับสถานภาพกฎหมายของนักบวชภิกษุณีที่เกิดจากการบวชในประเทศศรีลังกาที่มีอยู่ในราชอาณาจักรไทย ด้วยการขอบัญญัติเพิ่มเติมไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ภิกษุณีที่บวชจากศรีลังกานั้นได้รับการรับรองสถานภาพการเป็นนักบวชในทางกฎหมาย เพื่อให้มีผลในทางกฎหมายที่ส่งผลต่อการดำเนินการในเรื่องใดๆ ได้ ที่เกี่ยวข้องกับทางราชการ อาทิ การขออนุญาตตั้งวัด การมีหนังสือราชการรับรองสถานภาพภิกษุณี เป็นต้น รวมทั้งเพื่อให้การปฏิบัติศาสนกิจของภิกษุณีสามารถสนับสนุนกิจการของพระพุทธศาสนาเต็มเต็มพุทธบริษัท 4 ให้ได้มีส่วนส่งเสริมเผยแผ่พระพุทธศาสนาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้แก่ประเทศไทย และจะทำให้ประเทศไทยเป็นที่ประจักษ์แก่ชาวโลกในฐานะเป็นเมืองพุทธศาสนาอย่างแท้จริง โดยได้มีการพยายามเรียกร้องให้ระบุในกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพตามมาตรา 37 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 วรรคหนึ่งบัญญัติว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนาฯลฯ แต่ก็ยังไม่มีกฎหมายมารองรับสถานภาพดังกล่าว จึงจะนำเสนอให้มีบทบัญญัติเพิ่มเติมบทนิยามคำว่า "คณะสงฆ์อื่น" ในมาตรา 5 ทวิแห่ง พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.คณะสงฆ์(ฉบับที่2) พ.ศ.2535 ให้หมายความรวมถึง "ภิกษุณีสายศรีลังกา" เพื่อรองรับสถานภาพทางกฎหมายของภิกษุณีสายศรีลังกาที่มีอยู่ในประเทศไทยในการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางราชการ ซึ่งนายสมชาย แสวงการ ประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพและการคุ้มครองผู้บริโภค วุฒิสภา กล่าวถึงปัญหาการถูกรอนสิทธิตามรัฐธรรมนูญของภิกษุณีในประเทศไทยเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายควรให้ความสนใจและภิกษุณีควมได้รับการเคารพและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะบวชมาจากพุทธศาสนาสายศรีลังกาหรือพุทธศาสนาฝ่ายมหายานอื่นๆ เพราะการออกบวชเป็น "ภิกษุณี" ถือเป็นสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ควรได้รับการคุ้มครองและจกถูกละเมิดสิทธิมิได้ ดังนั้นรัฐและทุกภาคส่วนของ

สังคมจึงควรให้ความสนใจต่อกรณี“ภิกษุณี”อย่างแท้จริงและหันมาให้การส่งเสริมและสนับสนุนผู้หญิงให้เข้าสู่โลกแห่งศาสนธรรมโดยการทำให้การเคารพถึงสิทธิเสรีภาพและให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพโดยการแก้ไขกฎหมายในลำดับรองๆ ลงมาจนถึงกฎกระทรวงต่างๆ ที่กีดขวางหรือขัดขวางมิให้ผู้หญิงได้เข้าถึงและปฏิบัติธรรมได้อย่างปราศจากอุปสรรคและความกังวล อีกทั้งยังต้องถือเป็นพันธกรณีในการจัดการเลือกปฏิบัติต่อนักบวชและผู้ปฏิบัติธรรมนั้นเอ

เหตุผลในการอุปสมบทภิกษุณีในประเทศไทย

1. อ้างความชอบธรรมการอุปสมบทภิกษุณีตามหลักสิทธิมนุษยชน

โดยความเชื่อในสิทธิความชอบธรรมการอุปสมบทภิกษุณีตามหลักสิทธิมนุษยชน ที่อยู่บนฐานคิดว่า มนุษย์ทุกคนบนโลกน่าจะมีสิทธิเท่าเทียมกันที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดและเป็นสากล ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติชนชาติ ประเทศ เพศ ศิพพรณ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม สติ ปัญญา ความสามารถ ฐานะทางเศรษฐกิจที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี มีอิสระ เสรีภาพ เสมอภาค มีชีวิตที่ดี มีสิทธิแสวงหาวัตถุประสงค์มาดำรงชีพได้รับการยอมรับจากสังคมและการปฏิบัติจากรัฐอย่างเหมาะสม ดังนั้นในการอุปสมบทภิกษุณีถือเป็นสิทธิอันพึงทำได้ตามหลัก ความหมายของสิทธิมนุษยชนหรือ Human Rights ที่ให้สิทธิความเป็นมนุษย์หรือสิทธิในความเป็นคนเป็นของทุกคนเท่าเทียมกันไม่ว่าจะมีเชื้อชาติ แห่ล่งกำเนิด เพศ อายุ สีผิว หรือฐานะการเข้าถึงสิทธิอันพึงกระทำได้ สิทธิตามธรรมชาติที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด คนทุกคนมีสิทธิในความเชื่อ มโนธรรมหรือลัทธิทางศาสนามีเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก ซึ่งสิทธิมนุษยชนเหล่านี้ได้เขียนรับรองไว้ในกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมายหรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยได้ทำไว้กับประเทศต่างๆ ทั่วโลกมี ซึ่งเหตุผลดังกล่าวนี้ ดร.สุธาดา เมฆรุ่งเรืองกุล ผู้ประสานงานเครือข่ายคนไทยส่งเสริมและเติมเต็มพุทธบริษัท 4 ภิกษุณีธัมมิกานาเจ้าอาวาสวัดทรงธรรมกัลยาณีและ ผศ.ดร.ทวีวัฒน์ ปุณฺณทริภุชฌณ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยพระพุทธานุศาสตร์แห่งโลกกล่าวอ้างเรื่องสิทธิมนุษยชนในการมีสิทธิอุปสมบทภิกษุณีว่า “ในการบวชภิกษุณีนั้นควรให้สิทธิในการบวชชอบธรรมหลักความชอบธรรมในรัฐธรรมนูญตามมาตรา 37 ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิายศาสนาหรือลัทธินิยมในทางศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นการปฏิบัติต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” ดังนั้นในการอุปสมบทภิกษุณีจึงไม่ถือว่าเป็นการขัดแย้งหรือก้าวล่วงคำสั่งใดของสมเด็จพระสังฆราชที่ได้ประกาศไว้เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2471 ในการพิจารณากรณีการบวชภิกษุณี ในการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญในมาตรา 37 ดำเนินการให้เกิดการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ในมาตรา 5 ทวิ ว่าด้วยเรื่องคณะสงฆ์อื่นที่ควรระบุน ซึ่งกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะได้

ร่วมกับเครือข่ายส่งเสริมสถานภาพทางกฎหมายของภิกษุณีสงฆ์เพื่อเติมเต็มพุทธบริษัท 4 และ คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนเพื่อขับเคลื่อนเรื่องความชอบธรรมในการอุปสมบทภิกษุณีที่ถูกต้องตามสิทธิมนุษยชนนี้ต่อไป (ถอดเทปรายการ ตอบโจทย์ ไทยพีบีเอส: "ภิกษุณี" สิทธิการ บวชภายใต้"หลักพระธรรมวินัยหรือสิทธิมนุษยชน"เมื่อวันที่ 17ธ.ค.2557 อัปโหลดโดยThai PBS)

2. อ่างการอุปสมบทภิกษุณีตามสตรีนิยม (Liberal Feminism)

เป็นการอ้างเหตุผลสิทธิในการอุปสมบทภิกษุณีว่ามนุษย์ควรให้ความเท่าเทียมกันทางเพศ เรียกร้องโอกาสที่เท่าเทียมในการทำสิ่งต่างๆทั้งฐานะ หน้าที่ สิทธิ การเข้าถึง การยอมรับ อย่างไม่มองความเลื่อมล้ำเพศเป็นประเด็นในการขัดขวางแบ่งแยก กัดขี้ จำกัด ในการเข้าถึง ดังนั้น ด้วยเหตุผลตามหลักสตรีนิยม จึงไม่ควรที่จะห้ามไม่ให้ภิกษุณีอุปสมบทได้ในประเทศไทย เพราะขัดต่อแนวคิดในสิทธิสตรีนิยม ซึ่งมีภิกษุณีสุโธธา จากวัดทรงธรรมกัลยาณิอาราม จังหวัด นครปฐม ที่กล่าวว่าถึงการอุปสมบทภิกษุณีตามสตรีนิยมว่า“ภิกษุณีไม่ใช่ไดโนเสาร์หมดลงก็รื้อฟื้น ใหม่ขึ้นมาใหม่ได้ เพราะในศาสนาพุทธนั้นเป็นศาสนาเดียวในโลกที่มองมนุษย์ทั้งสองเพศคือหญิง และชายเสมอภาคเท่าเทียมกัน และในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าก็ได้ทรงมีพุทธานุญาตให้ภิกษุ บวชสตรีเป็นภิกษุณีได้ จนกระทั่งเมื่อมีภิกษุณีในสังฆะแล้วมีเสียงเรียกร้องถึงปัญหาความไม่ สะดวกในการบวชสตรีเป็นภิกษุณีพระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้ภิกษุณีสงฆ์บวชสตรีก่อนได้ จากนั้นเมื่อบอกสอนธรรมะจนลึกซึ้งแล้วจึงไปบวชอีกครั้งกับภิกษุที่เรียกว่าการบวชโดยสงฆ์สอง ฝ่าย ดังนั้นจึงมีการรื้อฟื้นภิกษุณีอีกครั้งในสังคมชาวพุทธที่ประเทศศรีลังกาจึงเกิดขึ้นด้วยเหตุนี้ แต่ในสังคมไทยกลับมีวาทกรรมที่แสดงว่าผู้หญิงไม่สามารถบวชเป็นพระได้หรือไม่สมควรบวช เป็นภิกษุณีหรือภิกษุณีหมดสายไปแล้วไม่อาจรื้อฟื้นขึ้นมาได้อีกนั้นล้วนเป็นการตีความ พระไตรปิฎกใหม่โดยการอ่านพระไตรปิฎกแบบครึ่งๆ กลางๆ หรือไม่แตกฉานหรือไม่ก็อ่านแล้ว อธิบายความตามความเข้าใจของตนเอง โดยไม่สนใจเจตนาดั้งเดิมของพระพุทธเจ้าที่ได้ทรงมีพระ บัญญัติและพุทธานุญาตไว้แล้ว”ซึ่งภิกษุณีสุโธธายังตั้งคำถามไว้ว่า ในโลกนี้มีคนอยู่สองประเภท คือประเภทหนึ่ง“เห็นปัญหาในทุกทางออก”และอีกประเภทหนึ่ง“เห็นทางออกในทุกปัญหา” ดังนั้นเรื่องการออกบวชเป็นภิกษุณีสงฆ์ของผู้หญิงเป็นสิ่งที่กระทำได้ แม้จะยุ่งยากลำบากมากกว่า การบวชเป็นภิกษุของเพศชาย โดยอย่าพึ่งมองเพศในการสร้างขีดกั้นสิทธิ หรือการสร้างวาท กรรมต่างๆเพื่อที่จะขัดขวางกีดกันมิให้ผู้หญิงได้เข้าถึงธรรมชั้นสูงๆ ยิ่งๆขึ้นไปหากสังคมไทย มีภิกษุณีก็จะเป็นทางเลือกให้กับพุทธศาสนิกชนและลดการผูกขาดการอธิบายพระธรรมโดยพระ ผู้ชายฝ่ายเดียว

3. การอุปสมบทภิกษุณีโดยการอ้างสิทธิในการบรรลุธรรม

จากการสืบค้นเอกสารพระไตรปิฎกจะพบว่า ในการบรรลุธรรมของสตรีหรือผู้หญิงนั้น ภายใต้หลักพระพุทธศาสนามีอิสระและพร้อมที่จะเข้าถึงความเพียรในการบรรลุหัตถผลได้อย่าง เท่าเทียมกับผู้ชายไม่มีข้อกีดกัน เพราะหลักพระพุทธศาสนาถือว่าสรรพสัตว์ทั้งปวงมีความเกิด

แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมชาติ (สามัญลักษณะ) ที่ทุกสิ่งจะต้องได้รับเสมอเหมือนกัน ดังนั้นพุทธศาสนาไม่ได้แบ่งชั้น วรรณะ เพศ วัย ชาติ ศาสนาใด ในการเข้าถึงการบรรลุธรรม มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะพัฒนาจนหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ ตามความรู้ความสามารถที่ตนปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย เด็กหรือผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่นกรณีนางวิสาขาเมื่ออายุได้ 7 ขวบ พร้อมด้วยเพื่อนหญิง 500 คน แวดล้อมด้วยทาสี 500 คนไปต้อนรับพระศาสดา พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมให้เหมาะแก่พื้นเพอัธยาศัยของเด็ก เมื่อจบเทศนาเด็กหญิงวิสาขาร่วมกับบริวารทั้งหมดได้บรรลุโสดาปัตติผลนางวิสาขาได้เป็นพุทธสาวิกาตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา หรือกรณีพระนางมหาปชาบดีโคตมี ผู้หญิงที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เป็นภิกษุณีองค์แรกที่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์และยังมีภิกษุณี 500 รูป สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลตามสมควรแก่อุปนิสัย หลังจากได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระนันทเถระ ในนันทโกวาทสูตร มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ แม้แต่กรณีการตั้งเอตทัคคะฝ่ายพระภิกษุณีขึ้นจากพระพุทธเจ้า เช่น เขมาไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะว่าเป็นผู้เลิศกว่าบรรดาภิกษุณี ผู้มีปัญญามาก นางปฐาจาราภิกษุณี หลังจากสูญเสียสามี ลูกทั้งสอง บิดามารดาแล้ว กลายเป็นคนบ้า ด้วยพุทธานุภาพ นางกลับได้สติ พระพุทธองค์ทรงเทศนาโปรดจนได้บรรลุโสดาปัตติผล ภายหลังจึงขอบรรพชากะพระบรมศาสดา ต่อมาได้บรรลุพระอรหันต์พร้อมกับปฏิสัมภิทา 4 และตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะว่า เป็นเลิศกว่าภิกษุณีผู้ทรงพระวินัย

เพราะฉะนั้น ในการจะตัดสินสิทธิการอุปสมบทภิกษุณีเพราะไม่สามารถเข้าถึงธรรมหรือบรรลุธรรมได้ก็ไม่เห็นว่าจะมีความขัดแย้งแต่อย่างใด ที่จะไม่ให้ภิกษุณีอุปสมบทได้ ที่เห็นตัดสินสิทธิก็คงมีเพียงแค่การมิให้สตรีหรือภิกษุณีนั้นเป็นเป็นศาสดาหรือพระพุทธเจ้าได้ ซึ่งในพระสูตรต้นตอปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ ได้ระบุไว้ว่า สตรีไม่สามารถเป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า พระเจ้าจักรพรรดิ ท้าวสักกะ มาร พรหม โดยระบุว่า “ย่อมรู้ชัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มิใช่โอกาส คือสตรีพึงเป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า นั้นมิใช่ฐานะที่จะมีได้และรู้ชัดว่าข้อที่เป็นฐานะมีได้แล คือบุรุษพึงเป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นที่มีได้” อย่างไรก็ตามก็สตรีทั้งหลายก็ขอเพียงแค่สิทธิการอุปสมบทเป็นภิกษุณีแค่นั้นเป็นหลัก

4. การอุปสมบทภิกษุณีตามสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ในปัจจุบันการบัญญัติกฎหมายไทยจะต้องมีความสอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญ ซึ่งในเรื่องนี้ ดร.สุธาดา เมฆรุ่งเรืองกุล กรรมการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านความเสมอภาคระหว่างเพศสะท้อนมุมมองในด้านของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญและในด้านของบทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญที่กำหนดข้อผูกพันของรัฐและพลเมืองต่อการเคารพใน “สิทธิและเสรีภาพ” กำหนด “การให้ความคุ้มครองสิทธิ” ในการนับถือศาสนาของบุคคลที่มีถึง 9 มาตรา ประกอบด้วย มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง มาตรา 5 ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน มาตรา

26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ และตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่อง (1) ถิ่นกำเนิด (2) เชื้อชาติ (3) ภาษา (4) เพศ (5) อายุ (6) ความพิการ (7) สภาพทางกายหรือสุขภาพ (8) สถานะของบุคคล (9) ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม (10) ความเชื่อทางศาสนา (11) การศึกษาอบรมหรือ (12) ความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม มาตรา 37 บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มาตรา 70 บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ มาตรา 79 รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านานและศาสนาอื่น ทั้งต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการทำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ (4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และ เอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

ดังนั้น จึงมีการนำเสนอประเด็นการรองรับสถานภาพกฎหมายของนักบวชภิกษุณีที่เกิดจากการบวชในประเทศศรีลังกาที่มีอยู่ในราชอาณาจักรไทย ด้วยการขอบัญญัติเพิ่มเติมไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ภิกษุณีที่บวชจากศรีลังกานั้นได้รับรับรองสถานภาพการเป็นนักบวชในทางกฎหมาย เพื่อให้มีผลในทางกฎหมายที่ส่งผลต่อการดำเนินการในเรื่องใดๆ ได้ ที่เกี่ยวข้องกับทางราชการ อาทิ การขออนุญาตตั้งวัด การมีหนังสือราชการรับรองสถานภาพภิกษุณี เป็นต้น รวมทั้งเพื่อให้การปฏิบัติศาสนกิจของภิกษุณีสามารถสนับสนุนกิจการของพระพุทธศาสนาเต็มเต็มพุทธบริษัท 4 ให้ได้มีส่วนส่งเสริมเผยแผ่พระพุทธศาสนาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้แก่ประเทศชาติ และจะทำให้ประเทศไทยเป็นที่ประจักษ์แก่ชาวโลกในฐานะเป็นเมืองพุทธศาสนา

อย่างแท้จริง โดยได้มีการพยายามเรียกร้องให้ระบุในกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพตามมาตรา 37 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา.... ฯลฯ แต่ก็ยังไม่มีกฎหมายมารองรับสถานภาพดังกล่าว จึงจะนำเสนอให้มีบทบัญญัติเพิ่มเติมบทนิยามคำว่า "คณะสงฆ์อื่น" ในมาตรา 5 ทวิแห่ง พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.คณะสงฆ์(ฉบับที่2) พ.ศ. 2535 ให้หมายความรวมถึง "ภิกษุณีสายศรีลังกา" เพื่อรองรับสถานภาพทางกฎหมายของ ภิกษุณีสายศรีลังกาที่มีอยู่ในประเทศไทยในการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางราชการ ซึ่ง นายสมชาย แสงการ ประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพและการคุ้มครองผู้บริโภค วุฒิสภา กล่าวถึงปัญหาการถูกรอนสิทธิตามรัฐธรรมนูญของภิกษุณีในประเทศไทยเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายควรให้ความสนใจและภิกษุณีควรได้รับการเคารพและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะบวชมาจากพุทธศาสนาสายศรีลังกาหรือพุทธศาสนาฝ่ายมหายานอื่นๆ เพราะการออกบวชเป็น "ภิกษุณี" ถือเป็นสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ควรได้รับการคุ้มครองและจกถูกละเมิดสิทธิมิได้ ดังนั้นรัฐและทุกภาคส่วนของสังคมจึงควรให้ความสนใจต่อกรณี "ภิกษุณี" อย่างแท้จริงและหันมาให้การส่งเสริมและสนับสนุนผู้หญิงให้เข้าสู่โลกแห่งศาสนธรรมโดยการทำให้การเคารพถึงสิทธิเสรีภาพและให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพโดยการแก้ไขกฎหมายในลำดับรองๆ ลงมาจนถึงกฎกระทรวงต่างๆ ที่กีดขวางหรือขัดขวางมิให้ผู้หญิงได้เข้าถึงและปฏิบัติธรรมได้อย่างปราศจากอุปสรรคและความกังวล อีกทั้งยังต้องถือเป็นพันธกรณีในการจัดการเลือกปฏิบัติต่อนักบวชและผู้ปฏิบัติธรรมนั่นเอง

ข้อโต้แย้งในการอ้างสิทธิการอุปสมบทภิกษุณีในสังคมไทย

จากเหตุผลที่ใช้ในการอ้างความชอบธรรมในการอุปสมบทของภิกษุณิดังกล่าวนี้นั้นแม้จะเป็นสิ่งชอบธรรมตามหลักสิทธิมนุษยชน ตามสตรีนิยม (Liberal Feminism) การอ้างสิทธิในการบรรลุมรรคหรือสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่ในความเป็นจริงของโลกนั้นสิทธิความชอบธรรมก็ยังตกอยู่ภายใต้กฎหมายบางอย่างหรือกรอบของสังคมที่เป็นจารีตประเพณี ความเชื่อ ที่ไม่ละเมิดต่อบุคคลอื่น ซึ่งพุทธศาสนานั้นโดยสิทธิมนุษยชนก็ไม่ได้ห้ามคนใดเพศใดเข้ามาบวชหรือนับถือศาสนา เพียงแต่กระบวนการในการบวชเท่านั้นที่เป็นปัญหาและขาดการยอมรับว่าถูกต้อง และถูกยืนยันเป็นข้ออ้างตามพระธรรมวินัยตามพุทธบัญญัติในฝ่ายพุทธศาสนาเถรวาท มิใช่ว่ามหาเถรสมาคมจะรังเกียจจริงจนหรือไร้เหตุผลในการยอมรับและยืนยันกระต่ายขาเดียวด้วยการอ้างเหตุผลการขาดสูญของภิกษุณีเป็นหลักเท่านั้น แต่จากการตรวจสอบหลักฐานในการบวชภิกษุณีจะพบว่าในการบวชภิกษุณีนี้นั้นมีขั้นตอนที่ยุ่งยากโดยการบวชในสายเถรวาทนั้นมีการยึดถือปฏิบัติตามหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสบอกไว้ในพระไตรปิฎกเป็นหลักการสำคัญ ซึ่งหากพิจารณาในการการบวชภิกษุณีจากหลักฐานใน

พระไตรปิฎกพบว่าในการบวชหรืออุปสมบทภิกษุณีจะกระทำได้อายุ 4 วิธี คือ (<http://www.sakulthai.com/Dsakulcolumndetail.asp=672&stsseid.กาญจนา นาคสกุล, พุทธบริษัท ภิกษุ หลักการปฏิบัติตนของภิกษุณีใหม่ ศรัทธา 8 ประการ>)

1. การบวชแบบครุธรรมปฏิบัติคหณอุปสัมปทา คือวิธีการรับครุธรรม 8 ประการ การบวชด้วยวิธีนี้ เป็นกรณีที่พระอานนท์ได้เรียนครุธรรม 8 แล้วจึงไปแจ้งให้พระนางมหาปชาบดีโคตมี ซึ่งพระนางยอมรับครุธรรม 8 พระอานนท์จึงไปกราบทูลพระพุทธเจ้า การรับครุธรรมจึงเป็นวิธีการบวชภิกษุณีครั้งแรกในพระพุทธศาสนา แต่พระนางมหาปชาบดีเกิดความสงสัยในการบวชของตน พระอานนท์จึงทูลถามพระพุทธเจ้า ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ตรัสยืนยันว่า ในเวลาที่พระนางมหาปชาบดีโคตมี รับครุธรรม 8 ก็ได้ชื่อว่าได้อุปสมบทแล้ว ดังนั้น การรับครุธรรม 8 จึงเป็นวิธีการบวชภิกษุณีครั้งแรก หรือเรียกว่า “ครุธรรมปฏิบัติคหณอุปสัมปทา” ซึ่งเป็นวิธีการรับ ครุธรรมผ่านพระอานนท์ เป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเฉพาะบุคคล การบวชวิธีนี้จึงไม่สามารถนำมาใช้กับสตรีอื่นได้ เช่นเดียวกับการบวชด้วยวิธี “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” ซึ่งเป็นวิธีแรกที่พระพุทธเจ้าทรงใช้บวชภิกษุ ผู้ที่จะใช้ ก็คือพระพุทธเจ้าเท่านั้นหลังจากนั้น ก็มีเหล่านางสาวกยานี และโกเลียโนออกบวชตามพระนางมหาปชาบดีโคตมี พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายอุปสมบทภิกษุณีได้ซึ่งเป็นการอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายอุปสมบทให้ภิกษุณี แต่พระวินัยปิฎกไม่ได้ระบุว่าให้อุปสมบทโดยวิธีใด (เสมอ บุญมา, 2524 :9)

2. การบวชด้วยญัตติจตุตถกรรมอุปสัมปทา การบวชด้วยวิธีญัตติจตุตถกรรมหรือ “ญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา” เป็นการอุปสมบทที่สงฆ์เป็นผู้ทำ โดยมีภิกษุประชุมครบองค์ กำหนดเป็นการอุปสมบทด้วยการประกาศขอความเห็นจากสงฆ์ 3 ครั้ง รวมเป็น 4 ครั้ง ทั้งญัตติเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กรรม” มีวาจาครบ 4 เป็นวิธีการอุปสมบทที่พระพุทธเจ้าประทานความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์หรือหมู่คณะสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการผู้ที่อุปสมบทด้วยวิธีนี้ต้องมีผู้รับรองเรียกว่า พระอุปัชฌาย์

สำหรับภิกษุณี ได้รับการอุปสมบทด้วยวิธีนี้ได้แก่ บรรดาสาวกยานีข้าราชการของพระนางมหาปชาบดีโคตมี ส่วนกรรมวิธีในการอุปสมบทนั้นไม่ปรากฏหลักฐานกล่าวว่า เข้าใจว่ามีวิธีการอย่างเดียวกับการอุปสมบทภิกษุ เนื่องจากในขณะนั้นเป็นครั้งแรกที่ทรงอนุญาตให้สตรีอุปสมบทเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา จึงยังไม่มีข้อกำหนดแบบอย่างไว้โดยเฉพาะ การบวชวิธีนี้เป็นการบวชหลังจากพระพุทธเจ้าประทานการบวชด้วยวิธีการรับครุธรรม 8 ประการแก่พระนางมหาปชาบดีโคตมีแล้ว การบวชวิธีนี้เป็นการบวชจากภิกษุสงฆ์ฝ่ายเดียว เรียกว่า “เอกโตสงฆ์” และยังไม่มีภิกษุณีอัครายิทธิกรรม (ธรรมที่เป็นอัครายหรือขัดขวางการอุปสมบท)

3. การบวชด้วยวิธีอัฐฐวาจาอุปสัมปทา เป็นการบวชภิกษุณีอีกวิธีหนึ่ง โดยการประกอบพิธีกรรม 2 ครั้ง คืออุปสมบทในสำนักภิกษุสงฆ์ด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจาครั้งหนึ่ง ก่อน จากนั้นจึงไปขออุปสมบทในสำนักภิกษุสงฆ์ซ้ำอีกครั้ง รวมเป็นการขอความเห็นชอบ 8 ครั้ง

ทั้งญาติเมื่อเสร็จการอุปสมบทในสำนักของภิกษุสงฆ์แล้ว จึงถือเป็นการบวชภิกษุณีที่ถูกต้องตามพุทธบัญญัติ

ส่วนการสอบอันตรายิกรรมเกิดขึ้นภายหลัง เมื่อปรากฏว่าต่อมามีภิกษุณีที่บวชแล้วไม่มีเครื่องหมายเพศบ้างตั้งครบบ้างเป็นต้นทำให้พระพุทเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุณีสอบถามอันตรายิกรรม 24 ประการ กับสตรีที่บวช เช่นเธอเป็นผู้มีเพศหรือไม่ ไม่มีประจำเดือนบ้าง มีประจำเดือนบ้าง ไม่ใช่ผู้ไม่มีเดือยหรือ เธอเป็นผู้หญิงหรือ เธอไม่มีหนี่นหรือ มารดาหรือสามีอนุญาตแล้วหรือ เป็นต้น ต่อมาอันตรายิกรรมก็ค่อยๆ เพิ่มขึ้นตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตนักบวชและต่อการปฏิบัติธรรมเป็นการถามเพิ่มขึ้นหลังจากอนุญาตให้บวชภิกษุณีจากสงฆ์ฝ่ายเดียวแล้ว เนื่องจากการบวชภิกษุณีจากสงฆ์ฝ่ายเดียวจะมีภิกษุเป็นผู้ถามอันตรายิกรรมทำให้สตรีที่จะอุปสมบทเกิดความกระตาคไม่สามารถตอบคำถามได้ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระพุทเจ้า ซึ่งพระพุทเจ้าก็รับสั่งอนุญาตให้สตรีอุปสัมปทาเพกขา ผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียวบริสุทธิ์ในภิกษุณีสงฆ์แล้ว จึงไปอุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายภิกษุสงฆ์ได้ การบวชด้วยวิธีนี้จะต้องมีผู้รับรองในฝ่ายภิกษุณี เรียกว่า “ปวัตตินี” (วิ.จุ.(ไทย) 7/423-425/345-352).

ด้วยเหตุนี้การบวชภิกษุณีจึงต้องบวชจากสงฆ์สองฝ่าย หรือเรียกว่า “อุภโตสงฆ์” คือเมื่อบวชจากภิกษุณีสงฆ์แล้ว ก็ไปบวชจากภิกษุสงฆ์อีกครั้ง จึงเรียกรบวชภิกษุณีสงฆ์จากสงฆ์สองฝ่ายว่า “อัญญาจิกาอุปสัมปทา” เป็นหลักการอันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการบวช โดยเฉพาะการบวชภิกษุณีจากสงฆ์สองฝ่ายเนื่องจากการบวชภิกษุณีจากสงฆ์สองฝ่าย เป็นการบวชที่พระพุทเจ้าทรงอนุญาตให้ใช้เป็นหลัก ดังนั้น คณะสงฆ์ฝ่ายเถรวาท จึงใช้แนวทางการบวชนี้เป็นข้อพิจารณาว่า การบวชภิกษุณีในสมัยต่อมานั้นถูกต้องตามพระธรรมวินัยหรือไม่

4. การบวชโดยใช้ทูต เป็นกรณีที่มีหญิงแพศยา(หญิงหากินในทางกาม,หญิงหาเงินในทางร่วมประเวณี) ชื่ออัทธมาสี ต้องการที่จะบวชในสำนักพระพุทเจ้า แต่มีพวกนักเลงไฉนข้าว จึงคอยแอบข่มไถ่หนทางนางอัทธมาสี ทราบจึง ส่งข่าวไปกราบทูล พระพุทเจ้าถึงแนวทางการปฏิบัติพระพุทเจ้าจึงอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายอุปสมบทสตรีได้โดยทูต แต่เนื่องจากมิได้ระบุดุคสมบัติภิกษุที่จะเป็นทูตทำให้มีทั้งภิกษุสิกขมานา สามเณร สามเณรี เป็นทูตบ้างทำให้พระพุทเจ้าทรงห้ามไม่ให้ภิกษุโดยบุคคลเหล่านั้นเป็นทูตและทรงกำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะเป็นทูตว่าภิกษุไม่พึงให้ภิกษุณีอุปสมบทโดยมีภิกษุณีโง่เขลาเป็นทูตและอนุญาตให้ภิกษุณี (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2543 :196)

อุปสมบทโดยมีภิกษุณีผู้ฉลาดสามารถเป็นทูตได้ การบวชโดยทูตนี้ เป็นวิธีการเดียวกับการบวชด้วยญาติจตุตถกรรมวาจาจากสงฆ์สองฝ่ายเพียงแต่ขั้นตอนการบวชจากภิกษุสงฆ์ จะใช้ภิกษุณีผู้ฉลาดสามารถเป็นทูตแทน เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นในระหว่างทางกับผู้ที่บวชภิกษุณี การบวชวิธีนี้เรียกว่า “ทูเตนอุปสัมปทา”

การบวชสิกขมานา คือ การบวชขึ้นต่อจากการบวชเป็น สามเณรสำหรับสามเณรหรือสตรีที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ผู้บวชสิกขมานานอกจากจะรักษาศีล 10 ข้อตามปกติแล้วจะต้องรักษาศีล 6 ข้อ ให้เคร่งครัดยิ่งขึ้น โดยจะล่วงละเมิดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ตลอดระยะเวลา 2 ปีหากล่วงละเมิดข้อใดข้อหนึ่งจะต้องกลับมาเริ่มต้นสมาทานรักษาใหม่ การบวชสิกขมานาจะเป็นการบวชด้วยญัตติทุตกรรมวาจาจากภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายเดียว และนางสิกขมานาจะต้องเปล่งวาจาขอสิกขาสมมติในธรรม 6 ข้อเป็นเวลา 2 ปี ต่อภิกษุณีสงฆ์ซึ่งการบวชสิกขมานาจะต้องมีปวัตตินีเช่นเดียวกับการบวชภิกษุณี

การบวชสามเณร เป็นการบวชสตรีที่มาขอบวชในพุทธศาสนาซึ่งจะเป็นผู้ที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ต่อมาเมื่อมีสตรีที่อายุยังไม่ครบ 20 ปี มาขอบวช พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้บวชเป็น “สามเณร” เช่นเดียวกับที่ทรงอนุญาตให้บุรุษผู้มีอายุยังไม่ครบ 20 ปี บวชเป็นสามเณรโดยเปล่งวาจาเข้าถึงพระรัตนตรัย (ไตรสรณคมน์) และสมาทานศีล 10 เช่นเดียวกับสามเณร ซึ่งการบวชสามเณรจะบวชจากสำนักภิกษุณี ในขณะที่การบวชสามเณรจะบวชจากสำนักภิกษุ

จะเห็นว่าการอุปสมบทภิกษุณีจะต้องบวชเป็นสามเณรและบวชเป็นสิกขมานา 2 ปีจากภิกษุณีสงฆ์ และการบวชภิกษุณีจากสงฆ์สองฝ่าย คือภิกษุณีสงฆ์และภิกษุสงฆ์ จึงจะสำเร็จเป็นภิกษุณีโดยสมบูรณ์ ซึ่งกระบวนการบวชดังกล่าว พระพุทธเจ้าได้วางไว้เป็นครั้งแรกในครุธรรมข้อที่ 6 คือ “ภิกษุณีพึงแสวงหาการอุปสมบทในสงฆ์สองฝ่าย ให้แก่สิกขมานาที่ศึกษาธรรม 6 ข้อ ตลอด 2 ปีแล้ว” การบวชภิกษุณีสงฆ์จึงเป็นสิ่งที่ภิกษุและภิกษุณีสงฆ์ให้ความสำคัญยิ่งมั่นในการทำให้อายุครบโดยตลอด จึงมีประเด็นปัญหาถึงวิธีการบวชภิกษุณีที่นำมาใช้เป็นข้ออ้างในการสนับสนุนหรือการคัดค้านการอุปสมบทภิกษุณีในประเทศไทยต่อไป

บทสรุป

ในสมัยพุทธกาลสตรีได้เข้ามาบวชเป็นภิกษุณีจำนวนมาก ล้วนได้รับความเป็นอิสระและความเท่าเทียมกันในสิทธิจากพระพุทธศาสนาที่อุบัติขึ้น โดยปราศจากการแบ่งชนชั้นวรรณะ ทั้งหลักธรรมคำสอนที่มีเหตุผลสามารถอำนวยประโยชน์ให้แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติอย่างแท้จริง จึงเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้ใดที่ใคร่รู้ทั้งหลายเข้ามาอุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้ ก่อเกิดมีพุทธบริษัท 4 คือภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกา อย่างมากมาย ในหมู่สตรีผู้ที่ยอมสละบ้านเรือนและโภคทรัพย์ อุทิศตนบวชเช่นเดียวกับบุรุษ ซึ่งในการอุปสมบทของพวกเธอทั้งหลายนั้นแท้จริงอาจมีแรงผลักดันและเหตุผลที่แตกต่างกัน เช่น

ก. ความศรัทธาเลื่อมใสเป็นมูลฐาน เรื่องของความเชื่อถือความเลื่อมใสของแต่ละคนไม่มีสิ่งใดจะขัดขวางเหนี่ยวรั้งได้ เพราะเหตุที่ได้สดับรับฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้ามาแล้วทำให้เกิดความมั่นอย่างแรงกล้าในศาสนา จึงยอมสละบ้านเรือน ญาติพี่น้อง เพื่อเข้ามาสู่เพศบรรพชิตเช่นเดียวกับบุรุษ โดยมีจุดหมายปลายทาง คือการบำเพ็ญตนเพื่อความหลุดพ้นจากอา

สวะกิเลสอันเป็นต้นเหตุแห่งการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ เช่น พระนางปชาบดีโคตมี พร้อมข้าทาสบริวาร เป็นต้น

ข. การประสบปัญหาที่ยุ่งยากในชีวิต เป็นสภาวะที่มนุษย์จะต้องประสบแต่สตรีเป็นผู้ต้องเผชิญกับปัญหาดังกล่าวอย่างหนักหน่วงและซับซ้อน ทั้งนี้ เพราะสตรีเป็นผู้ที่ธรรมชาติกำหนดให้รับภาระในทางครอบครัวสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีในสังคมอินเดียในสมัยโบราณ พ่อแม่ผู้ปกครองต้องป้องกันหวงแหนเหมือนทรัพย์สมบัติ เมื่อถึงเวลาต้องไปสู่ตระกูลของสามีจึงต้องได้รับการอบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติให้เหมาะสมถูกต้องตามจารีตประเพณีเพื่อชื่อเสียงของตนเองและวงศ์ตระกูล ทั้งต้องป้องกันคำครหาในทางอันจะมีมาในภายหลัง ซึ่งจะเป็นการเสื่อมเสียชื่อเสียงไม่เฉพาะแต่ตัวเองหากยังรวมไปถึงพ่อแม่ญาติพี่น้องอีกด้วยเพราะความที่สตรีต้องเผชิญปัญหาชีวิตมากมาย บางครั้งจึงไม่อาจที่จะแก้ไขปัญหานั้นๆได้ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานขมขื่นตลอดมา ผู้ที่ตกอยู่ในสภาพชีวิตเช่นนี้เมื่อไม่สามารถหาทางระงับความเศร้าโศกได้จะมีผลกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างรุนแรงจนอาจเป็นคนวิกลจริตได้ เช่น นางกิสาโคตมี เมื่อลูกน้อยถึงแก่ความตาย นางเศร้าโศกเสียใจ เพราะความรักความอาลัยในบุตร ร้องให้อุ้มร่างของลูกที่ไร้วิญญาณเที่ยวถามหาคนที่สามารถทำให้ลูกของนางฟื้นคืนชีพได้ ก็ไม่มีใครจะช่วยนางได้จนมีผู้แนะนำให้ไปหาพระพุทธรูปเจ้า จึงกลับได้สติผลสุดท้ายเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงขออุปสมบทเป็นภิกษุณีและปฏิบัติธรรมต่อมาจนได้บรรลุพระอรหันต์ เรื่องที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าสตรีอีกพวกหนึ่ง ที่เข้ามาอุปสมบทในพระพุทธศาสนานั้นมีเหตุผลอันเนื่องมาจากการประสบความยุ่งยากในชีวิต ซึ่งตนเองไม่สามารถที่จะหาทางออกที่ดีได้ จึงหันเข้าหาพระพุทธศาสนาเพื่อยึดเอาเป็นที่พึ่งแนวสุดท้ายในชีวิต และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ก็สามารถสมานความคับแค้นใจตลอดจนความทุกข์ยากของบุคคลเหล่านั้นได้

ค. การอุปสมบทด้วยเหตุเพราะอาศัยสิ่งแวดล้อมอย่างอื่นชักนำ เช่นการนำพาของมิตรสหายหรือญาติพี่น้องเช่น นางรูปนันทาเป็นผู้หนึ่งที่ได้ยินคนทั้งหลายพากันกล่าวสรรเสริญเกียรติคุณของพระพุทธรูปเจ้าโดยประการต่างๆจึงกระตุ้นความรู้สึกของนางให้เกิดความอยากรู้ อยากเห็นว่า พระพุทธรูปเจ้านั้นสวยงามอย่างไรเพราะนางเป็นผู้ที่หลงใหลในความงามของตนเอง วันนั้นพระพุทธรูปเจ้าจึงเนรมิตหญิงสาวที่มีรูปร่างยิ่งกว่านางนั่งถวายนางพัดพระองค์อยู่และทรงกระทำหญิงเนรมิตนั้นมีวัยเปลี่ยนแปลงไปโดยลำดับจนแก่หง่อมมีรูปร่างไม่เป็นที่เจริญตา ทำให้นางรูปนันทาเกิดความสังเวชพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสังขารผลสุดท้ายได้ฟังพระธรรมเทศนา ต่อมาจึงขอบวชในสำนักของภิกษุณี

จะอย่างไรก็ดีจากเหตุผลและความต้องการของสตรีที่เข้ามาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาดังกล่าวนี้นี้ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นได้ถึงระดับจิตใจของแต่ละบุคคลว่ามีความสูงต่ำแตกต่างกันในการเข้ามาสู่เพศบรรพชิต แต่ทั้งหมดก็มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน คือ การปฏิบัติธรรมเพื่อความรู้แจ้งเห็นจริงในพุทธศาสนานี้ ซึ่งก็ได้บรรลุผลตามสมควรแก่สภาพของแต่ละบุคคล พุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่เปิดกว้างสำหรับบุคคลทุกคนไม่เลือกชนชั้น วรรณะหรือเพศ

ถึงแม้ในปัจจุบันเถรสมาคมจะไม่เปิดโอกาสด้วยการอ้างเหตุผลบางประการ จนทำให้การมีอยู่ของการอุปสมบทภิกษุณีได้ในสังคมไทยไม่ถูกต้อง แต่นั่นก็เป็นเพียงภาวะวิธีหนึ่งในเพศภาวะทางศาสนาแต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญมากที่สุดของผู้หญิงหรือสตรีจำนวนหนึ่งที่มีอยู่ในสังคมไทยน่าจะเป็นการได้สตรีเหล่านั้นเอาหัวใจมาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนจนเกิดความสุข สงบ เย็น โดยไม่สนใจเพศภาวะความเป็นนักบวชเป็นสำคัญนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2539), *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ถอดเทปรายการ ตอบโจทย์ ไทยพีบีเอส: "ภิกษุณี" สิทธิการบวชภายใต้ "หลักพระธรรมวินัยหรือสิทธิมนุษยชน" เมื่อวันที่ 17 ธ.ค.2557 อัปโหลดโดย ThaiPBS
- ถอดเทป การเสวนาเรื่อง: "สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ กรณีศึกษาภิกษุณี", จัดโดย คณะอนุกรรมการพิจารณา ศึกษา ติดตาม ตรวจสอบและส่งเสริมการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพและการคุ้มครองผู้บริโภค วุฒิสภาร่วมกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเครือข่ายเสนอกฎหมายเพื่อส่งเสริมภิกษุณีเต็มเต็มพุทธบริษัท 4 วันศุกร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2555 เวลา 08.30-14.00 นาฬิกา ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข 306-308 ชั้น 3 อาคารรัฐสภา 2
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์.(2528), *มาตุสตรียในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: บ.สารมวลชน จำกัด, _____.(2544), *การพัฒนาสตรีในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : บ.สารมวลชน จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต).(2543), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์(ฉบับประมวลศัพท์)*. พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สง่า หล่อสำราญ มหาวารุณี ฐิริสินสิทธิ์. (2545), *สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ. _____.(2540), *สาววิกลสมัยพุทธกาล*. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์.
- เสมอ บุญมา, (2524), *ภิกษุณีในพระพุทธศาสนา*, วารสารสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีที่ 13 เล่มที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน),
- วารุณี ฐิริสิน สิทธิ.(2545), *สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20*, กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Feminism>, *สตรีนิยม (Liberal Feminism)* ,
- <http://www.sakulthai.com/Dsakulcolumndetail.asp> = 672&stsseid.